

Set i TV

Gensyn med Brideshead

Charles Sturridge & Michael Lindsay-Hogg

I den lille roman »The Ordeal of Gilbert Pinfold« (1957), der tegner forfatterens selvportræt som midaldrende, skriver Evelyn Waugh: »His strongest tastes were negative. He abhorred plastics, Picasso, sunbathing, and jazz – everything in fact that had happened in his own lifetime«. Mærkeligt nok synes Waugh dog ikke at have været fuldstændig uforstående overfor et 1900-tals fænomen par excellence som filmen. Han kalder den faktisk et sted for »the one vital art of the century«, og der kan da også observeres flere kontakter mellem den store katolske satiriker og filmverdenen.

I 1924, da han var 21 år gammel, medvirkede Waugh i en amatørfilm, som en af hans Oxford-venner, Terence Greenidge, optog i Waughs fædrene hjem med den unge og endnu ukendte Elsa Lanchester i den kvindelige hovedrolle. I 1936, da han havde fået status som en af tidens skarpeste penne, blev han opfordret af Alexander Korda, engelsk films store magnat, til at skrive et filmmanuskript. »Went to Korda's studio and was told plot of vulgar film about cabaret girls which he wants me to write«, hedder det i dagbogen. Han tegnede siden kontrakt med Kordas selskab, men der kom aldrig nogen film ud af det, og efter krigen købte MGM ham ud af kontrakten igen.

Pudsigt nok havde Waugh allerede inden sine personlige erfaringer med filmindustri-

en skrevet en vittig satire over miljøet, novellen »Excursion in Reality« (fra samlingen »Mr. Loveday's Little Outing«, 1936). Den handler om en forfatter, der får til opgave at skrive ny dialog til »Hamlet« (!) og snart kommer til klarhed over, at »the written word was dead – first the papyrus, then the printed book, now the film«.

Da »Brideshead Revisited« blev en bestseller i USA, inviterede MGM Waugh til Hollywood for at drøfte mulighederne for en filmatisering. Waugh var vistnok lettet over, at filmen aldrig blev til noget, men under sit besøg i februar 1947 (hvor han også traf Chaplin og Disney, »the two artists of the place«) fandt han stof til sin ondsksfulde satire over *the American Way of Death* blandt Hollywoods to- og firbenede »The Loved One« (1948), der blev filmatiseret af Tony Richardson i 1965 (dansk titel: Stemningsfuld begravelse).

Ellers har filmindustrien hidtil ikke vist Waughs ting den store interesse. I 1968 kom John Krish' ujævne filmatisering af debutromanen, »Decline and Fall« (på dansk: Nedenom og hjem), mens Ken Russells plan om en filmatisering af mesterværket »A Handful of Dust« hidtil er forblevet urealiseret.

At samtiden først og fremmest så filmatiseringsmulighederne i »Brideshead Revisited« var ikke overraskende. Bogen, som Waugh skrev under en orlov i 1944, blev et eminent gennembrud hos det store publikum ved udgivelsen i maj 1945. Åbenbart var romanens blanding af aristokratisk nostalgi og sentimental katolicisme i delikat skønskrift lige, hvad det europæiske og amerikanske publikum tørstede efter ved kri-

gens slutning. Hans tidligere romaner – først og fremmest »Decline and Fall«, »Vile Bodies«, »Black Mischief«, »A Handful of Dust« og »Scoop« – var alle virtuose tidssatirer, der funkede af kynisme og veloplagt perfidi.

Med »Brideshead« forsøgte han sig for første gang med en stor seriøs og emotional roman, hvilket – efter hans eget udsagn – »lost me such esteem as I once enjoyed among my contemporaries and led me into an unfamiliar world of fan-mail and press photographers«.

Waugh lagde selv vægt på, at romanen i mindre grad skal læses som en bog om 20erne og 30erne, hvor den hovedsagelig udspilles, men mere som et udtryk for den kritiske tid, hvor den blev skrevet: »It is very much a child of its time. Had it not been written when it was, at a very bad time in the war when there was nothing to eat, it would have been a different book. The fact that it is rich in evocative description – in gluttonous writing – is a direct result of the privations and austerity of the times«.

Der er blevet gisnet og gættet en del på, hvem i de celebre cirkler, hvor Waugh færdes, der har stået model til hvilke af romanens personer. For selv om Waugh afviste, at bogen skulle være en nøgleroman – jf. den advarende Author's Note: *I am not I; thou art not he or she; they are not they* – så rummer bogen dog talrige og næppe helt tilfældige mindelser om virkelige personer og begivenheder.

Evelyn Waugh tilhørte dekadente homoseksuelle og kunstneriske kredse i studietiden. Han forsøgte sig oprindeligt som tegner. Han forelskede sig i en hel familie – gik på Oxford med broderen, kurtiserede søsteren. Han var kortvarigt og ulykkeligt gift (første gang) med en kvinde, der lå syg under en lang rejse og iøvrigt bedrog ham. Han foretog rejser blandt andet til Sydamerika og Nordafrika. Han konverterede til katolicismen. Han gjorde krigstjeneste som officer i Anden Verdenskrig. Alle disse forhold, som er beskrevet i Waughs selvbiografi, dagbøger, breve, i Christopher Sykes' autoriserede biografi og diverse andre memoire-værker, genkendes uden besvær i historien om Charles Ryder, hvis »sacred and profane memories«, bogen består af, ligesom kendere af perioden og miljøet har kunnet finde træk af skønånderne Harold Acton, Alastair Graham og Brian Howard, der var Waughs nære venner fra Oxford-årene, i personerne Sebastian Flyte og Anthony Blanche, samt identificere den fiktive Marchmain-familie med den autentiske Lygon-familie (inklusive overhovedet Lord Beauchamp) og Brideshead-slottet med Lygon-familiens Madresfield Court.

I sin dagbog fortæller Waugh et sted, juli 1955, hvordan han går i biografen og ser filmatiseringen af vennen Graham Greenes roman »The End of the Affair«, en anden af engelsk efterkrigslitteraturens store katolske romaner, hvis tema – et bizart trekantdrama om en kvinde splittet mellem elskerken og Vorherre – har ligheder med »Brideshead«s. Han går straks derpå hjem og genlæser bogen og konstaterer med misbilligelse, hvor

meget filmen (der var instrueret af Edward Dmytryk og vist i Danmark under titlen *Enden på legen*) afviger fra bogen: »Hardly a sentence from it occurs in the film«.

Med dette in mente kan man næppe tvivle på, at Waugh, der døde i 1966, ville have set med den største sympati på den respekt for originalværkets ånd og bogstav, der fuldstændig behersker det engelske TV-selskab Granadas televisering af »Brideshead Revisited«, som med stor succes blev udsendt i England i efteråret og her og i USA i foråret.

Denne 12½ time lange TV-fortælling, fordelt over 11 afsnit, er først og fremmest en af billedmediehistoriens mest trofaste adaptationer af et litterært værk, et enestående eksempel på, hvor tæt en adaption kan ligge op ad det originale værk.

Gennem hele film- og TV-historien, hvor adaptionen af litterære værker har været reglen oftere end undtagelsen, har der sædvanligvis hersket en mere eller mindre ekstrem uoverensstemmelse mellem filmens og romanens fortælleid i den forstand, at langt de fleste romaner fremstod i stærkt forkortet skikkelse i filmadaptionen. Med de store TV-adaptioner er situationen helt ændret. Hvor biograffilmene hidtil normalt har kunnet råde over 1½ til 2 timers fortælleid – undtagelsesvis måske op til 3-4 timer, har TV-serien helt anderledes god tid. King Vidor måtte klare Tolstojs 1400 siders »Krig og Fred« på tre timer i sin »War and Peace«, mens BBCs televisering kunne disponere over 15 timer. Thomas Manns 700 siders slægtskrønike, »Buddenbrooks«, blev filmatiseret i 1923 og 1959 i biograffilmversioner à ca. 2 timer. Franz Peter Wirths nylige TV-version strakte sig over 10 timer. Og således er der kommet en hel række TV-adaptioner, som under alle omstændigheder må formodes at have tid nok til at dække romanens materiale i al væsentlighed, serier som Fassbinders 15 timers version af Döblins »Berlin

Alexanderplatz«, Jens Ravns 6 timers »Fiskerne« efter Hans Kirk, Per Sjöstrands 8 timers »Raskens« efter Vilhelm Moberg, Maurice Cazeneuve's 9 timers »Splendeurs et misères des courtisanes« efter Balzacs »Kurtisanerne«, Basil Colemans 8 timers »Anna Karenina« efter Tolstoj. Og nu altså Charles Sturridge & Michael Lindsay-Hoggs 12½ times televisering af Waugh's ca. 350 sider lange roman.

TV-serien reproducerer bogen næsten side for side, overtager den meste dialog uændret, fastholder – gennem den underlagte jeg-fortæller der gennemstrukturerer billedforløbet – romanens fortæller-position og overspringer ikke noget af betydning (men når der f.eks. i niende afsnit, som handler om slutningen af Charles' og Julias affære på oceandamperen og Charles' udstilling i London, er 50 minutter til rådighed for 21 romansider, skulle der jo heller ikke være tidnød). Resultater er da også, at oplevelsen af roman og TV-serie forekommer noget nær identisk.

Følgelig er man også tilbøjelig til at opfatte instruktørernes arbejde som sammenligneligt med butlerens. Ligesom den altid diskrete Wilcox umærkeligt varetager Marchmain-familiens materielle fornødenheder, sådan arrangerer Sturridge & Lindsay-Hogg alt som loyale stedfortrædere for Waugh. Til forfatterens nostalgisk-vellystige genkaldelse af den tabte tids dekadente luksus og overflod svarer instruktørernes udnyttelse af britisk TVs hidtil største budget – næsten seks millioner pund – til at skabe en generøs materialisering af denne åndelige historie. Thi selv om man midt i al den verdslige overdådighed, der manifesterer sig så overvældende med slotte og besiddelser, tjenerskab, måltider, rejser, garderober, fester og æstetisk nydelse, godt undertiden kan glemme det, så drejer det sig faktisk om ånden og sjælen.

Historien om Charles Ryder, der bliver et delvis impliceret vidne til den strålende Marchmain-families forfald og undergang og selv ender på et slutpunkt, hvor han erklærer sig »homeless, childless, middle-aged, loveless«, insisterer Waugh på at se i et religiøst perspektiv.

Han formulerede selv romanens tema som »the operation of divine grace on a group of diverse but closely connected characters«, og slutningen, hvor Charles øjensynlig har mistet alt, der ellers er værd at leve for, men fundet troen, skulle markere dette – sådan som TV-serien også loyalt fremstiller det.

For de mindre stærke i troen kan »Brideshead Revisited« dog også læses og ses som en historie om følelsernes fallit, om meningsløs forsagelse, om spild – som selv ikke den guddommelige nåde kan opveje. (Brideshead Revisited – England 1981).

Peter Schepelern

GENSYN MED BRIDESHEAD

Brideshead Revisited. England 1981. **P-selskab:** Granada Television. **P:** Derek Granger. **P-leder:** Craig McNeill. **Instr:** Michael Lindsay-Hogg, Charles Sturridge. **Manus:** John Mortimer. **Efter:** Roman af Evelyn Waugh. **Foto:** Ray Goode. **Kamera:** Mike Lemmon (farve). **Klip:** Tony Ham. **P-tegn:** Peter Phillips. **Kost:** Jane Robinson. **Tone:** Phil Smith. **Medv:** Jeremy Irons (Charles Ryder), Anthony Andrews (Sebastian Flyte), Diana Quick (Julia Mottram), Phoebe Nichols (Cordelia Flyte), John Gielgud (Edward Ryder), Claire Bloom (Lady Marchmain) Laurence Olivier (Lord Marchmain), Stephane Audran (Cara), Mona Washbourne (Nanny Hawkins), John Le Mesurier (Fader Mowbray), Charles Keating (Rex Mottram), Nicholas Grace (Anthony Blanche), Anna Quayle (Nancy Tallboys), Geoffrey Chater (Konsulen), Jonathan Coy (Kurt), Jeremy Sinden (Boy Mulcaster), Bill Owen (Lunt), Stephen Moore (Jasper), Kenneth Cranham (Block), Roger Millro (Wilcox), Simon Jones (Brideshead), John Grillo (Mr. Samgrass), Jane Asher (Celia Ryder), Ronald Fraser (Rødhåret mand), Joseph Fraser (Chefpurser), Michel Gough (Dr. Grant), Niall Toibin (Fader Mackay), Jenny Ruanacre. **Prem:** 21.3.82 og følgende 10 søndage i dansk TV. **NB:** Meget hurtigt efter at produktionen var gået i gang blev Michael Lindsay-Hogg afløst af Charles Sturridge som instruktør.

Mennesker i en TV-serie. Fra venstre Diana Quick, John Gielgud, Claire Bloom, Laurence Olivier samt Anthony Andrews og Jeremy Irons

